

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Araştırma Sorusu: Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Otuz Bes Yaş: Bütün Şiirleri" şiir kitabında ölüm izleğinin kullanıldığı şiirlerin göstergebilimsel incelenmesi ve betimlemelerdeki farklı amaçların ortaya konması.

Ders: Türkçe A, Category 1

Sözcük Sayısı: 3997

İÇİNDEKİLER

I. GİRİŞ	3
II. GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME	4
III. CAHİT SITKI TARANCI ve ŞİİR	5
IV. CAHİT SITKI TARANCI ŞİİRLERİNDE ÖLÜM	8
V. ŞİİRLER	9
V.I. ÖLÜMÜN KABULLENİŞİNİN BETİMLENMESİ	9
V.II. ÖLÜMDE BULUNAN HUZURUN BETİMLENMESİ	12
V.III. ÖLÜMÜN AYRILIK OLARAK BETİMLENMESİ	15
VI. SONUÇ	18
VII. KAYNAKÇA	20

I. GİRİŞ

Hayatın içerisinde herkesin yaşadığı ve deneyimlediği olgular edebiyatta çokça kullanılan olgulardır. Bütün insanların ortak bir paydada buluşup benzer düşüncelere sahip oldukları olgular, edebiyatta farklı bakış açılarından işlenerek büyük kitlelere ulaşan eserler çıkarılmasını sağlarlar. Edebiyatın bütün alanlarında insanların kendi deneyimlerinden yola çıkarak anlattıkları konular bulunurken şiir türünde insanların yaşadığı duyguların anlatımı fazladır. Şiirin öbür edebi türlerin yanında duygularla sentezlenerek okura ulaştırılması ve bu süreçte insanlığın benzer şeyler yaşadığı konuların şiirlerde sık sık bulunması bu türün içerisinde benzer temaların da bulunmasına neden olur. Şiirlerde yaşam, dostluk, vatan sevgisi ve aşk gibi birçok tema işlenir. Nazım Hikmet'in vatan sevgisini anlattığı, Atilla İlhan'ın ya da Cemal Süreya'nın aşk temasını işlediği şiirler gibi ölüm teması da şiirlerde çok işlenen bir temadır. Ölüm temasının bu kadar çok işlenmesinin nedenleri arasında insanlığın tümünün hayatlarının farklı evrelerinde buna tanıklık ettiği ya da bunu yaşadığı bir olgu olmasından kaynaklanır. Bütün herkesin empati kurabildiği bir konu olduğu için “ölüm” konusu birçok şair tarafından farklı duyguların ön planda tutulmasıyla işlenmiştir.

Ölüm temasının edebiyatta yer edinmesi yüzyılları bulmuştur. İlk kez Kaşgarlı Mahmut'un “*Alp Er Tunga öldi mü*” (Gürel ve Gürel, 2021) dizesiyle yer edinen ölüm teması millet düzeyinde de bütün dünyanın üstünde durduğu bir olgudur. Şili asıllı şair ve yazar Pablo Neruda “*Ölüm*” şiirinde ölümü “*Şimdi öleceğim yeniden/Vücudumu örten toprağa sarınarak!*” (Neruda, 2003) dizeleriyle bir korunma ve kaçılmayacak bir olgu olarak ulaştırırken İlhami Çiçek “*Veda*” şiirinde ölümü “*gün-bütün bir ceset gibi/bahçede şimdi*” (Çiçek, 1991) dizeleriyle bir gidiş, yas dolu bir ayrılış olarak betimlemiştir. Ölüm konusu millet, dönem veya zaman ayırmadan bütün şairlerin üstünde durduğu bir konu olarak edebiyatta yerini almıştır.

Ölümün farklı şairler tarafından değişik açılardan ele alındığı da edebiyat alanında gözlenen bir durumdur. Yrd. Doç. Zeynep Kevser Şerefoğlu Danış “*Edebiyatta Ölüm Teması*” başlıklı makalesinde aynı şairlerin ölümün farklı boyutlar ve farklı yanlarının öne çıkarılarak işlenmelerindeki olası farklılıklarının bir nedeni olarak yaşlarını belirtmiştir. Aynı şairlerin yaş aldıkça hayatı ve hayatla birlikte ölümü de daha farklılaşarak yorumlayacaklarından kaynaklanan değişim, bu şairlerin de ölümü hayatlarının farklı dönemlerinde farklı şekillerde almalarına yol açmaktadır (Danış, 2017).

Tema olarak değişmeyen fakat farklılıklarıyla ele alınan ölümün edebiyat alanında sıkça işlenen bir konu olması sonucunda bu olgunun işlenmesindeki farklılıklar ve bu farklılıkların şiirlerin biçimlerinde yansımaları da edebiyat makalelerinde üstünde durulan bir konu olmuştur.

II. GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEME

Göstergebilimsel çözümleme, sözlü ve sözsüz gösterge amaçlı olguların ve bu olguların anlamın kurulmasındaki ve aktarımındaki rolünün incelenmesini konu alan bilim dalıdır. Burada gösterge olarak bahsedilen olgular “*insanların bir topluluk yaşamı içinde birbirleriyle anlaşmak amacıyla yarattıkları ve kullandıkları doğal diller (Türkçe, İngilizce, Fransızca vb.), çeşitli jestler (el, kol, baş hareketleri), sağır-dilsiz alfabesi, trafik işaretleri, bazı meslek gruplarında kullanılan flamalar, reklam afişleri, moda, mimarlık düzenlemeleri, yazın, resim, müzik gibi çeşitli birimlerden oluşan ve ses, yazı, görüntü, hareket gibi gereçler vasıtasıyla gerçekleşen dizgelerin oluşturduğu anlamlı bütünün birimleridir*” (Dervişcemaloğlu, 2011). Bu göz önünde bulundurduğunda göstergebiliminin yazınsal olan veya olmayan elementlerle bir arada bir anlam çıkarmak adına kullanılan bir bilim dalı olduğu söylenir.

Göstergebiliminin şiir analizi için kullanıldığı örneklerden biri olarak Muhammet Ali Bulut'un "*Behçet Necatigil'in Varsa Ev Şiirinin Göstergebilimsel Yöntemle Çözümlemesi*" (Bulut, 2021) makalesi sunulabilir. Bu makalede şiir anlamsal, söylem ve derin düzeyler olmak üzere üç farklı noktadan incelenmiştir. Şiirin kesitleri ayrı ayrı alınıp göstergebilim araçları kullanılarak yazarın seçimleri olan biçim, sözcük seçimleri, uzam ve şiir kişileri gibi olgular incelenmiştir. Bu tezin yanı sıra Timuçin Aykanat'ın "*Bir Şiiri Göstergebilimsel Açıdan Okumak ya da Şeyhi'nin Bir Gazelinin Semiotik Analizi*" makalesi örnek olarak gösterilir. Bu makale içerisinde Aykanat klasik Türk manzum şiirlerini detaylı bir şekilde incelemek adına göstergebiliminin nasıl kullanılabileceğini açıklamış ve Şeyhi'nin şiirlerini analiz ederek incelemiştir. Bu iki makale örneği göz önünde bulundurulduğunda göstergebiliminin şiirlerin analiz edilmesi aşamasındaki kullanışlı bir araç olduğu söylenir (Aykanat, 2013).

Edebiyat ile bir arada kullanılarak edebi yazınların biçimsel, yüzeysel ve derinsel olarak farklı katmanlar içerisinde incelenerek bu yazıların bütünsel anlamlarının çıkarılması için kullanılan göstergebilimsel çözümleme yöntemi Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinin anlaşılması adına kullanışlı bir araçtır. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirdeki sözcük seçimlerine verdiği önemden ve şiirlerdeki biçimlerin şiirin kendi yapısında önemli bir yeri olduğunu düşünen yapısından kaynaklanarak şiirlerinin en derin anlamlarının anlaşılmasının göstergebilimsel çözümleme yoluyla yapılabilecek olması belirtilir.

III. CAHİT SITKI TARANCI ve ŞİİR

Cahit Sıtkı Tarancı Diyarbakır doğumlu bir şairdir. Diyarbakırdan İstanbul'a gelmesinden sonra yaşadığı yalnızlık dönemi içerisinde kendisine edebiyatın içerisinde bir hayat kurmuştur. 1 Mart 1951 tarihinde Varlık dergisine verdiği röportajda İstanbul'daki yalnızlığının sonucunda

edebiyatta bulduğu korunmayı “*Fransız mektebine geçtiğimde durmamacasına roman okumak iptilasına tutuldum.*” (Tarancı, 2016: 140) şeklinde açıklamıştır.

Ailesi tarafından şair olunmasına iyi gözlerle bakılmamış olmasına karşıt bir şekilde Cahit Sıtkı Tarancı Galatasary Lisesi’nde edebi kişiliğine katkılarda bulunmaya devam etmiştir. Liseden mezuniyetinin ardından Mülkiye Mektebine gitmiş ve burada ilk şiir kitabı olan “*Ömrümde Sükut*” kitabını çıkarmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı bir insan olarak “*içine kapanık ve sürekli geriye dönmeye çalışan*” biri olarak anlatılır. (Gut, 2018:204) Hayatına karşı sahip olamadığı güçlü duruş nedeniyle İstanbul’da alışmamış olduğu yenilikten kaçarak Diyarbakır’da sahip olduğu güven alanına geri dönme isteğiyle yaşantısını devam ettirmiştir. (Korkmaz, 7) Tarancı’nın bu konudan beslenen geçmişi hakkındaki şiirlerde kaybedilenin çok kıymetli olduğu ve şu an bu kadar kıymetli bir şeyin kaybedilmesinden dolayı duyulan sıkıntı işlenmiştir.

Bu şiirlerin bir tanesinde geçmiş “*bir daha bulunmaz*”, “*altın gümüş*”, “*servet*” ve “*bir daha bulunmaz hazine*” (Tarancı, 2023: 45) olarak betimlenmiştir. Buna karşıt olarak şiir kişisi sürekli “*Bana ne!*” (Tarancı, 2023: 45) gibi söylemlerde bulunarak geçmiş özlemini ve geçmişe geri dönememenin pişmalığını belirtmiştir. Bu şiir ve Cait Sıtkı Tarancı’nın hayat çizgisi ve bir birey olarak örtüşmesi üzerinden Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerinde kendi duygularını ve düşüncelerini bulunduruduğu söylenir.

Emine Gut “*Şiire Adanmış Bir Yaşam: Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerinde Otobiyografik İzler*” makalesinde Tarancı’nın yaşadığı şeylerin şiirlerinde yansımaları olduğunu söyler. “*Şiirin hayatla ilgisine önem veren Cahit Sıtkı, bunu şiirde samimiyet olarak görmüş ve şairlerin de bu konuda gerçekçi olmaları gerektiğini savunmuştur.*” (Gut, 2018). Bu alıntıdan Cahit Sıtkı

Tarancı'nın bireysel düşüncelerinin şiirlerinde yer eden unsurlar olduğu anlaşılır. Tarancı'nın ölüm hakkında yazdığı şiirlerde okura sunduğu farklı ölüm betimleme şekillerinin de şairin içinde sahip olduğu ölüm hakkındaki farklı düşünceler olduğu söylenir.

Şiir, Tarancı için duyguların ifade edilebilmesi adına kullanılan bir araçtır. “*Şiir Üzerine Düşünceler*” yazısında şiirde kullanılan sözcükleri şair “*Annedir, dosttur, kadehtir, hasrettir, hayâldir, yani bir mânası, tedaisi, bir gölgesi, hatta bir rengi ve adı olan nesnedir. Kelime insanoğlundan haber verir. İnsanoğlunu işlemek her sanatkârın boynunun borcudur. İnsanoğlu dünyanın en zengin madenidir.*” (Tarancı, 1995) şeklinde açıklamıştır. Tarancı'nın şiirde sözcüklerin sahip olduğunu düşündüğü önemi, Mehmet Törenek “*Cahit Sıtkı'nın Kendi Döneminin Şiirine Bakışı*” makalesinde “*O, estetik bir dikkati ve şiirde sesi önemseyenlerdendir.*” sözleriyle açıklar (Törenek, 2014:67). Bunun yanında kendi döneminde şairler arasında bir tartışma konusu olan vezne problemi hakkında “*Şiirde Vezin Taassubu*” (Tarancı, 1995) başlıklı bir yazı yazmıştır. Bu yazıda Tarancı vezin konusunda bir yazar olarak bu konu üzerinden tartışma yaşayan bütün tarafları eleştirerek kendi durduğu yeri gösterir. “*... bir vezne saplanıp kalmak, her nebatın her toprakta yetişebileceğini iddia etmekten farksızdır. Ve hakiki bir şairin bu kadar gaflet içinde olabileceğine ihtimal veremiyorum. O halde, şiirde vezin taassubu gösteren şairin şairliğinden şüphe ettiğimi söylemekten çekinmeyeceğim.*” (Tarancı, 1995). Bunun yanında Tarancı şiirlerin biçimleri hakkındaki “*Vezin ve kafiyenin bazen bir şiir zarureti olduğunu, bazen bir manzumenin bütün sihrini vezin ve kafiyeye borçlu olduğunu ona bir türlü kabul ettiremezsiniz*” yorumunu da ekler (Tarancı, 1995). Bu yorumdan şu anlaşılmaktadır ki Tarancı'nın şiir anlayışında biçim önemli bir yere sahiptir. Bu alıntılardan Cahit Sıtkı Tarancı için şiirdeki kelimelerin önemi hakkındaki düşünceleri ve şiir biçimleri konusundaki tutumu anlaşılır.

IV. CAHİT SITKI TARANCI ŞİİRLERİNDE ÖLÜM

Cahit Sıtkı Tarancı, Türk edebiyatında “ölüm şairi” olarak tanınmış bir şairdir. Tarancı’nın ölüm şairi olarak adlandırılmasındaki gerekçe şairin ölüm temasını sık sık işlemiş olmasıdır. Tarancı ölüm temasını birçok kez şiirlerinde kullanmıştır fakat bu şiirlerin hepsinde ölümü aynı şekillerde ele almamıştır. Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerindeki ölüm temasının betimlenilmesinde farklılıklar yaşanmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı’nın ölüm konulu şiirleri farklı şekillerde gruplandırılmaya çalışılmıştır. Bunlardan bir tanesi 1930-1936 dönemi ve 1936 sonrası şiirler şeklindedir. Bu durumu “*Cahit Sıtkı ilk dönem şiirlerinde (1930-1936)23 kendine bu dünyada yer edinemeyen huzursuz bir ruhun sahibi olduğu izlenimini verir... Özellikle 1936’dan sonra yazılan şiirlerinde; hayatın güzelliğini büyük vecd içinde ibadet eder gibi seyreden şair, bu sonsuz güzelliklerden kopmayı bir türlü kabul edemez; ...*” şeklinde açıklayan Ramazan Korkmaz Tarancı şiirlerini dönemsel olarak ayırmıştır (Korkmaz, 2002).

Ölüm temasının Tarancı şiirlerinde edebi bir noktadan ayrımı ise farklı betimlemelerle ele alınmaları üzerinden yapılmaktadır. Ölüm konusunda Tarancı’nın şiirleri içerisinde - ölüm korkusu ve ölümü kabullenme şekilleri gibi- farklı özellikleriyle üzerinde durulmuştur (Sönmez, 2017). Selma Elyıldırım ve Ayten Er’in (Elyıldırım ve Er, 2011) “*Cahit Sıtkı Tarancı’nın ‘Ölüm I-II ile Otuz Beş Yaş’ Şiirleri’nin Göstergibilimsel Çözümlemesi*” makalesinde de bu şiirler ölümü kabullenme ve ölüm korkusu betimlemeleri içerisinde ayrılmıştır. Ölümden korku olarak belirtilen alt başlık, ölümün ayrılıklarından ve yaşamdan ayrılmanın verdiği yarım kalmışlık duygusundan korkudur aynı zamanda kabullenme alt başlığındaki şiirler ölümün doğal, olağan ve herkesin başına gelen bir olgu olduğunun belirtildiği şiirleri kapsamaktadır. Bu iki ölüm betimlemesi üzerine bir de ölümün huzurlu olan tarafının anlatıldığı Cahit Sıtkı Tarancı şiirleriyle beraber bu

iki betimleme alanının incelenmesi gerekmektedir. Bunun ötesinde Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde kapsamlı bir incelemeyle ölüm betimlemelerinin üstünde durulduğu makalelerin azlığı da göz önünde bulundurulduğunda Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölüm olgusunun farklı şekillerde yansıtılma şekillerinin incelenmesi için alan oluşmaktadır.

V. ŞİİRLER

VI. ÖLÜMÜN KABULLENİŞİNİN BETİMLENMESİ

1. *Nedir ki, bir kurt gibi yer*

2. *Sizin her an için için,*

3. *Ey hatırası benim 'çin*

4. *Daima aziz ölüler?*

5. *Ardında saklandığınız*

6. *Eşyaya sinmiş o gizli*

7. *Bakışlarınızdan belli*

8. *Günümü kışkandığınız.*

9. *Gün benim olmuş ne çıkar,*

10. *Ne çıkar kışkanç ölüler,*

11. *Benim 'çin açsa da güller;*

12. *Bana da bir gün ölmek var.*

(Tarancı, 2023:96)

“*Beni Kışkanan Ölüler*” (Tarancı, 2023:96) şiirinin başlığı incelendiğinde şiir kişinin ölümler tarafından haset duyulacak bir şeye sahip olduğu çıkarılır. Burada şiir kişinin yaşıyor olması ölümler tarafından kışkanılan olgu olarak kurgulanmıştır. Şiirin betisel yapısına bakıldığında şiirin dördünlükler halinde yazıldığı görülür. Bunun yanında sekizli hece ölçüsüyle yazılmış olan şiirin 3. dizesindeki “için” sözcüğünün “çin” şeklinde yazılarak ölçüye uydurulması Tarancı

tarafından yapılmış olan bir tercihtir. Şiirin ilk iki dörtlüğü sarmal uyak şeklinde “a,b,b,a” şeklinde yazılmış fakat son dörtlüğünde burada değişim yapılarak “a,a,a,a” uyak şekliyle bitirilmiştir. Şiirin anlatsal yapısı incelendiğinde şiir içerisindeki soru temelli sözcüklerin ve soru cümlelerin fazlalığı göze çarpar. 1.dizedeki “*Nedir*” ve 10. dizedeki “*ne*” sözcüklerine bakıldığında yaratılan atmosferden şiir kişinin bir şeyleri anlamaya çalıştığı anlaşılır. Şiirin açılışının doğrudan bir soru sözcüğüyle de yapılmış olması şiirin içerisinde yaratılan havanın bir şeylere anlam vermek odaklı olmasını destekler. Şiirin 3. dizesindeki “*Ey*” (Tarancı, 2023:96) sözcüğünün kullanılmış olmasının nedeni şiir kişinin ölümlere seslenerek onlarla konuştuğunu hissettirmek içindir. Şiir içerisinde “kıskançlık” sözcüğü tekrarlanan bir sözcüktür. Başlıkta, 8. dizede ve 10. dizede tekrarlanmış olan sözcük Tarancı’nın tercihiyle ölümlerin yaşama haset duyduğunun okura ulaştırılması için bir araç olarak kullanılmıştır. Şiirdeki 11. dizedeki “*gül*” sözcüğünün seçilmiş olmasının nedeni yaşamı belirtmek içindir. Burada “*Benim için açsa da güller;*” (Tarancı, 2023:96) dizesinden yaşamın şiir kişisi için var olduğu fakar ölümlerin bir daha bu doğum ve yeniden yeşerme güzelliğine ulaşamayacaklarına bir gönderme olarak kullanılmıştır. Bunun yanında ilk dörtlükte “*hatıraların*” (Tarancı, 2023:96) ölümlerin içini “*kurt*” (Tarancı, 2023:96) gibi “*için için*” (Tarancı, 2023:96) yemesiyle de burada ölümden sonraki yaşama karşı olan özlem belirtilmiştir. Şiirin *izleksel yapısına* bakıldığında son dörtlüğün 11 ve 12. dizeleri önem taşımaktadır. Son dizedeki “*Bana da bir gün ölmek var.*” (Tarancı, 2023:96) alıntısından şiir kişinin ölümün doğallığını kabul ettiği anlaşılır. Bu şiirde ölümler yaşama karşı kıskançlık duyan karakterler olarak yaratılmış olsa da şiir içerisinde yaşayan şiir kişinin hava atma amacıyla bir geri söylemi bulunmamaktadır. Bunun tam tersi son dizede şiir kişisi kendi kaderi de olacak ölümü kabullenmektedir. Bu şiirde Tarancı’nın ölümün doğallığını kabullendiği anlaşılır.

- 1.Çingiraksız, rehbersiz deve kervanı nasıl,
 - 2.İpekli mallarını kimseye göstermeden,
 - 3.Sonu gelmez kumlara uzanırsa muttasıl,
 - 4.Ömrüm böyle esrarlı geçecek ses vermeden,

 - 5.Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
 - 6.Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
 - 7.Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
 - 8.Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!
- (Tarancı, 2023: 67)

Tarancı'nın "Ömrümde Sükut" (Tarancı, 2023: 67) şiiri betisel yapı olarak incelendiğinde dizelerin uzunluğu üstüne bahsedilmesi gereken ilk biçim özelliğidir. Burada Tarancı'nın tercihiyle şiir kişinin kendini anlatmak ister bir edayla dizelerin uzun uzun seçilmiş olması şiirde yaratılmak istenen hissiyattan kaynaklanmaktadır. Biçim olarak dördlükler halinde yazılmış olan şiirin çarpraz uyak (a,b,a,b) şeklinde yazıldığı söylenir. Şiirde noktalama işaretlerinin çeşitliliği bakımından sadece 6. dizede nokta ve 8. dizede ünlem diğer noktalama işaretlerinden farklı bir şekilde bulunmaktadır. Burada kullanılan ünleme ve noktaya, şiir kişinin net bir şekilde kendisini anlatmasının aktarılması adına yer verildiği söylenir. Virgül gibi devam etmeyeceği ya da üç nokta gibi yarıda kalmayacağı tam ve net bir bitiş olacağını belirtmek ölümün tam ne net bir bitiş olduğunu imgelemek adına kullanılmıştır. Anlatısal yapıda incelendiğinde olumsuzluk ekinin fazlaca kullanılması ile okura gidişin bir daha dönüşü olmayacağını hissettirmesi adına şair tarafından tercih edilmiştir. 2 ve 4. dizelerde bu olumsuzluk ekinin hal ekiyle beraber kullanılması da dönüşü olmayan bir gidişin etkisini desteklemektedir. Gitmeden önce bir şeylerin bitirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Şiir içerisinde benzetmelere fazlaca yer verilmiştir. İlk dördlükte pahalı eşyaların sakına sakına gidildiği bir kervan benzetmesinin yanında 6. dizedeki "buz parçası" (Tarancı, 2023: 67) benzetmesiyle birlikte hayat açıklanmıştır. Ölümden sakınılması gereken bir

“ipek parçası” (Tarancı, 2023: 67) ve engel olunamadan eriyip giden bir buz olarak tasvir edilmiştir. “Ömrümde Sükut” (Tarancı, 2023: 67) şiirinin izleksel yapısına bakıldığında şiir kişinin ölümünün anlamsızlığından bahsettiği anlaşılır. 7 ve 8. dizelerdeki “Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka/Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!” (Tarancı, 2023: 67) alıntısından şiir kişinin ölümünün sadece doğal döngü içerisindeki şeylerin haberinin olacağına herhangi bir insan tarafından ölümünün fark edilmeyeceği anlaşılmaktadır. Ömrünün “ses vermeden” (Tarancı, 2023: 67) geçeceğinin belirtilmesi şiir kişinin hayatının da ölümünün de anlam yüklenecek kadar büyük olaylar olmadığına aktarılması için tercih edilmiştir. Şiirde şairin tercihiyle kullanılan benzetmelerin ve sözcük seçimlerinin sonucunda, şiir kişinin ölümüne karşı bir anlam yüklediği, hal dönüşümleri gibi doğal ve olağan bir şekilde ölümünün gerçekleşeceğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu şiirden Tarancı’nın ölüme karşı bakış açısının doğadaki herhangi bir olay kadar olağan olduğu anlaşılmaktadır.

V.II. ÖLÜMDE BULUNAN HUZURUN BETİMLENMESİ

1.Ey kurumaz manba-ı sükutun,

2.Işığı güneşten zinde ölüm,

3.Altında şu alçalan bulutun,

4.Sendedir umduğum müjde ölüm.

5.Aynada zifiri bir gecedir,

6.Bütün zulüm bu suçsuz kalbedir,

7.Sabır tespihim kopmak üzredir.

8.Ne gün kalkacak bu perde ölüm?

9.Ne gün aslında dönecek bu ten?

10.-Taş,toprak,çiçek, su veya maden-

11.Ruha edebiyat vaadeden

12.Efsanevi yalan nerde ölüm?

(Tarancı, 2023: 160)

“Ölüm I” (Tarancı, 2023: 159) şiirinin ikinci kısmı olan “Ölüm II” (Tarancı, 2023: 160) şiirinin betisel yapısı incelendiğinde ilk dörtlüğün diğer iki dörtlükten ayrıştı görülmektedir. İlk dörtlükte çarpraz uyak (a,b,a,b) kullanılmış fakat iki ve üçüncü dörtlüklerde normal uyak (a,a,a,b) kullanılmıştır. Bunun yanında üç dörtlükte de ölüm redifi kullanılmış bütün dörtlüklerin son dizesi bu sözcükle bitirilmiştir. Bunun yanında ilk dörtlükte son dizedeki ölüm sözcüğünden sonra nokta kullanılmış fakat sonraki dizelerde bu sözcükten sonra soru işareti kullanılmıştır. Bu şair tarafından şiir kişinin ilk başta emin olmasına rağmen sonradan sahip olduğu soruları betimlemek adına yapılmıştır. Şiir 10’lu hece ile yazılmıştır. 7. dizede hece ölçüsüne uymak adına Tarancı “üzredir” sözcüğünü “üzredir” şeklinde yazarak hece ölçüsünde kurmuş olduğu dengeyi bozmaktan kaçınmıştır. Bu dengeden kaçmamak ölüm ve yaşam arasındaki dengenin -birinin mutluluk içerisinde yaşanırken ölümün gelişindeki hüznün adaletsizliğinin- biçimsel olarak yansıtılması adına kullanılmıştır. Biçimsel olarak dörtlükler halinde ve hece ölçüsüyle yazılmış olmasına rağmen şiirin 1.dizesindeki eski sözcükler şair tarafından derin düzeydeki anlamda ölüm ve ona karşı duyulan güzel duygular arasındaki karşıtlığı biçime de taşımak adına uygulanmış bir tercihtir. Şiir anlatısal yapıda ise “müjde” (Tarancı, 2023: 160), “edebiyat” (Tarancı, 2023: 160) ve “efsanevi” (Tarancı, 2023: 160) sözcüklerinin ölümün betimlendiği bir şiirde bulunuyor olması ve bunun yanında “ölüm” (Tarancı, 2023: 160), “yalan” (Tarancı, 2023: 160) ve “zulüm” (Tarancı, 2023: 160) gibi sözcüklerle bulunmaları karşıtlık yaratmıştır. Şiirde kullanılan 1.dizedeki “Ey” (Tarancı, 2023: 160) sözcüğü ve 4.dizedeki “Sendedir...ölüm” (Tarancı, 2023: 160) sözcükleri şiir kişinin ölüme karşı konuştuğunu belirtmek adına Tarancı tarafından tercih edilmiştir. Soru dizelerinin fazla olması da göz önünde bulundurulursa şiirde ölümün de bir karakter olarak varlığı hakkında çıkarım yapılabilir. “Ölüm II” (Tarancı, 2023: 160) şiirindeki izleksel yapıya

bakıldığında şiir kişinin ölümü bir kurtuluş, ebedi bir yolculuk olarak gördüğü anlaşılır. 4.dizedeki “*Sendedir umduğum müjde ölüm.*” (Tarancı, 2023: 160) alıntıda şiir kişinin ölümden güzel bir haber beklediği onu mutlulukla karşıladığı anlaşılmaktadır. Yaratılan atmosfer korkudan veya endişeden uzak mutluluk ve huzurludur. Şiir kişinin ölmek için sabırsız olduğu 7. dizedeki “*Sabır tespihim kopmak üzredir.*” (Tarancı, 2023: 160) alıntıda anlaşılmaktadır. 11. dizedeki “*ruha edebiyat vaadetmek*” (Tarancı, 2023: 160) ölüm sonrasındaki uzun yolculuğu betimlemektedir. Şiirin göstergebilimsel araçlarla incelenmesinin ardından Cahit Sıtkı Tarancı’nın ölümü bekleyen ve onu huzurlu bulan düşüncelerinin bu şiirde yer edinmiş olduğu söylenir.

1.*Günüm gelmiş, saatim çalmıştı nihayet.*
2.*Ölmüştüm, kabrinde unutulmuştu ceset;*
3.*Zulmette böcekler eczasını yiyordu.*

4.*Ve alışılmamış bir günün seherinde,*
5.*Ruhum bir atlı gibi dörtnal gidiyordu,*
6.*Yemyeşil uzanan sükun vadilerinde.*
(Tarancı, 2023: 105)

Cahit Sıtkı Tarancı’nın ölümü tema olarak alan bir başka şiiri “*Ölmüştüm*” (Tarancı, 2023: 105) şiiridir. Şiir betisel yapısı içerisinde incelendiğinde öbür incelenmiş şiirlerden farklı bir şekilde dörtlük biçiminde değil bentler halinde yazılmış olduğu görülür. İlk bentte uyak şeması (a,a,b) şeklindeyken ikinci bentte (a,b,a) şeklindedir. Şiir 13’lü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Biçimsel olarak incelendiğinde redife yer verilmediği gözlenir. “*Ölmüştüm*” (Tarancı, 2023: 105) şiiri anlatsal yapısı bakımından incelendiğinde duyulan geçmiş zaman eklerinin fazlalığı görülür. 1. dizede iki eylem, 2. dizede iki eylem duyulan geçmiş zaman ekiyle çekimlenmiştir. Bunun nedeni ölümün geldiği anın kişi tarafından anlaşılmasından yaşananması ve sonradan duyuluyormuş gibi bir betimlemeyi okura yansıtmak adınadır. Şiir içerisinde özgürlüğü betimlemek adına “*bir*

atlı gibi dörtnala” (Tarancı, 2023: 105) benzetmesi ruhla bağdaştırılmıştır. Burada şiir kişisi ölümün özgürlük olarak dile getirmesi Tarancı’nın kendi düşüncelerinde de ölümün huzur yaratan yapısının iletilmesi adına şair tarafından bu şekilde tercih edilmiştir. Şiir de kullanılan “*sükun*” (Tarancı, 2023: 105) sözcüğü ölümün sessiz ve durgun, korkudan ve endişeden uzak bir şekilde betimlenmiştir. Ölüm, 2.dizede “*Ölmüştüm, kabrinde unutulmuştu ceset;*” (Tarancı, 2023: 105) şeklinde anlatılmıştır. Burada “*unutmak*” (Tarancı, 2023: 105) eylemi ölümün olağanüstü bir şey olmadığını, unutulmayacak kadar insanların akıllarında yer etmediğini göstermek adına şair tarafından tercih edilmiştir. Bunun yanında ölümden sonraki yaşam da “*Yemyeşil uzanan sükun vadilerinde*” (Tarancı, 2023: 105) şeklinde betimlenmiştir. Şiirdeki izleksel yapı incelendiğinde şiirde rahat, huzur ve bekleyiş içeren bir atmosfer yaratıldığı söylenir. Şiir kişisi “*nihayet*” (Tarancı, 2023: 105) sözcüğünün kullanılmasıyla birlikte ölümü uzun süredir bekleyen bir karakter olarak yaratılmıştır. 5. ve 6. dizelere bakıldığında şiir kişinin sahip olduğu huzur anlaşılmaktadır. Sözcük seçimleri göz önünde bulundurulduğunda bu iki dizenin ruhun ebedi yolculukta mutluluk içerisinde “*dört nala*” (Tarancı, 2023: 105) koşarak yaşayacağını ve mutlu olacağını betimlenmesi Tarancı tarafından tercih edilmiştir. Bu sözcük seçimleri, eylemler, ekler göz önünde bulundurulduğunda şiirin ölümü kucaklayan bir yapısı olduğu anlaşılır. Anlamsal olarak yapılan ölümün beklenen huzur dolu bir olgu olması yorumu Tarancı’nın ölüme karşı pozitif bakış açısının bu şiire yansımış olduğu anlamına gelir.

V.III. ÖLÜMÜN AYRILIK OLARAK BETİMLENMESİ

- 1.*Okşamaya vakit kalmadı*
- 2.*Arabasında gülümseyen çocuğu;*
- 3.*Bir cenaze geçiyordu caddeden.*
- 4.*Aldı götürdü beni bir şey*
- 5.*Cenazenin peşinden.*

- 6.Ölenle beraber öldüm;
7.Bir buçuk metre boyunda,
8.Elli santim genişliğinde
9.Bir çukura gömüldüm.
10.Gerisini kabristandan dönenlere sor.
(Tarancı, 2023: 110)

Tarancı'nın ölüm temasını taşıdığı şiirleri arasında olan “*Okşamaya Vakit Kalmadı*” (Tarancı, 2023: 110) şiiri betisel yapısıyla incelendiğinde şiirin bentler şeklinde yazıldığı görülür. Bu şiirin yazımında belirli bir uyak şemasına uyulmamış olduğu söylenir. Şiir içerisindeki noktalama işaretleri incelendiğinde noktalı virgül ve noktaların fazlalığından bahsedilebilir. Bu şiir kişinin anlatacak, üstüne konuşacak çok fazla şeyi olduğu bununla birlikte dediği şeylerde net olduğunu okura ulaştırır. Nokta işaretinin buradaki görevi cümlelerin tam bir net bitişinin yani söylenen sözlerin yarım kalmamış olduğunu göstermek adına kullanılmıştır. Buna karşıt olarak şiirin anlatısal yapısında 1. dizedeki “*vakit kalmamak*” (Tarancı, 2023: 110) eyleminin kullanılmasıyla bu biçim ve anlatısal olarak seçilmiş olan sözcükler arasında bir karşıtlık yaratmıştır. Şiir içerisindeki ayrılma hal ekinin 3., 5. ve 10. dizelerde kullanılmış olması ölümün ayrılık anlamında betimlenmesini desteklemek adına kullanılmıştır. 1. dizede “*okşamak*” (Tarancı, 2023: 110) ve “*kalmamak*” (Tarancı, 2023: 110) eylemlerinin bir arada karşıtlık oluşturarak kullanılmış olması ölüm ve yaşamın arasındaki zıtlığı göstermek adına Tarancı tarafından tercih edilmiştir. Burada okşamak yaşamı ve kalmamak da ölümle gelen yaşamdan ayrılığı simgeler. Bu simgeler Tarancı'nın ölümü bir ayrılık ve yaşamı aybediş olarak görüyor olmasını destekler. Ölüm sonrası “*Elli santim genişliğinde/ Bir çukura gömüldüm.*” (Tarancı, 2023: 110) alıntısı kullanılarak Tarancı'nın tercihiyle anlamsız olarak tasvir edilmiştir. Cahit Sıtkı Tarancı'nın “*Okşamaya Vakit Kalmadı*” (Tarancı, 2023: 110) şiiri şairin ölüme karşı sahip olduğu veda olgusunu destekler nitelikte yazılmıştır. Şiir izleksel yapısıyla incelendiğinde şiirde üstüne bahsedilen olay şu

şekildedir. Şiir kişisi “*gölümseyen*” (Tarancı, 2023: 110) hayatını yaşamaktansa bir “*cenaze*” (Tarancı, 2023: 110) peşinde giderek ölümün ayrılığına kendisini kaptırmıştır. Şiir içerisinde şiir kişinin “*çukura*” (Tarancı, 2023: 110) gömüldüğünü bahsettiği 9.dizeye bakıldığında ölmeden kendisini ölümün ayrılığını düşenerek hayattan soyutlaştırdığı anlaşılmaktadır. Burada şiir kişisi içerisinde olduğu bu karşı koyulamaz ölüm duygusunu 4. dizede “*Aldı götürdü beni bir şey*” (Tarancı, 2023: 110) şeklinde tasvir etmiştir. Burada Tarancı’nın tercihiyle şiir kişinin bu kaybedişten kaçamadığı, istemeden bile olsa ondan uzaklaşamadığı anlaşılır.

*1.Ne doğan güne hüküm geçer,
2.Ne halden anlayan bulunur;
3.Ah aklımdan ölümüm geçer;
4.Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.*

*5.Ve gönül Tanrısına der ki:
6.Pervam yok verdiğin elemden;
7.Her mihnet kabulüm, yeter ki
8.Gün eksilmesin pencereden!*
(Tarancı, 2023: 149)

Tarancı’nın “*Gün Eksilmesin Pencereden*” (Tarancı, 2023: 149) şiiri betisel yapısıyla göz önüne alındığında ilk dördlükte uyak şemasının (a,a,a,a), ikinci dördlükte ise uyak şemasının çapraz uyak (a,b,a,b) olduğu söylenir. 9’lu hece ölçüsüyle yazılmış olan şiirde noktalama işaretlerinin çeşitliliği göze çarpar. Virgül, noktalı virgül ve iki nokta işaretlerinin kullanılmış olması şiir kişinin uzun ve açıklamalı bir şey anlatmış gibi seslendirilmesi adına tercih edilmiştir. 8.dizede kullanılmış olan ünlem işareti ise bitirişin kuvvetli ve duygu dolu olduğunu okura ulaştırır. Şiirin 3.dizesinde kullanılan “*Ah*” (Tarancı, 2023: 149) nidası ise şiir kişinin ölüm hakkındaki düşüncelerinin bünyesinde yarattığı ağırlığı göstermektedir. Şiir anlatısal yapısıyla incelendiğinde

şiiir içerisinde kullanılan soru odaklı sözcüklerin çokluğu görülür. 1 ve 2. dizelerde bulunan “ne” (Taranca,2023: 149) sözcükleri şiiir kişisinin Tarancı’nın tercihiyle sorgulayıcı yanını gösteriri. Şiiirde ölüm ve “kuş” (Tarancı, 2023: 149), “bahçe” (Tarancı, 2023: 149) ve “nur” (Tarancı, 2023: 149) arasında zıtlık oluşturulmuştur. 3 ve 4. dizelerde yaratılmış olan zıtlık şiiir kişisinin ölümü düşündüğü an ayrılması, vazgeçmesi gereken yaşamın güzelliklerinin aklına geldiği ve bundan hüznün duyduğu anlaşılır. Şiiire izleksel yapısıyla bakıldığında ise 8. dizedeki “Gün eksilmesin pencereden!” (Tarancı, 2023: 149) alıntısı önem taşımaktadır. Şiiir kişisi, Tarancı tarafından yaşamı bırakmaktan çekinen bir karakter olarak yaratılmıştır. Şiiirin 7 ve 8. dizeleri “Her mihnet kabulüm, yeter ki/Gün eksilmesin pencereden!” (Tarancı, 2023: 149) bir arada incelendiğinde şiiir kişisinin yaşam için bütün herşeye boyun eğmek konusunda hazır olduğu anlaşılır. Bu noktada Tarancı’nın da yaşama karşı olan tutkusu ve ölümün vazgeçişiyile sınınmaktan kaçınmak istemesi anlaşılmaktadır.

VI. SONUÇ

Ölüm bir çok edebi figür tarafından eserleirnde yer verilmiş olan bir temadır. Edebiyatın ilk başlarından beri yerini kaybetmemiş olan ölüm farklı bakış açılarıyla işlenerek edebiyata kazandırılır. Bu bakış açıları milletten millete, yazardan yazara değişebilen bir olgu olmanın yanında bir edebiyatçının kendi hayatı içerisinde bile farklı şekillerde anlatabileceği bir olgudur. Cahit Sıtkı Tarancı, Türk edebiyatında ölüm aşiri olarak bilinen bir edebiyatçıdır. Ölümü farklı şekillerde ve farklı yanlarını ön plana tutarak anlatmış olan Tarancı’nın şiiirlerinde ölüm, ölümü kabullenme, ölümü bir ayrılık olarak görme ve ölümün huzur dolu yanın anlaşılması şeklinde üç katogride incelenir. Tarancı’nın bir şair olarak şiiirlerindeki biçime ve sözcük seçimlerine dikkat ediyor olması bu şiiirlerin göstergebilim aracılığıyla incelenmesinin şairin şiiirlerinde derin anlamlı olarak kullandığı bütün anlamların çıkarılmasını sağlar.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde ölümü kabullenmenin anlatıldığı şiirlerde yapısal olarak kurallar bulunmaktadır. İncelenen iki şiirde de biçimsel olarak benzerlikler ve tutarlılıklar bulunmaktadır. İki şiir de dördürlük halinde yazılmış, uyak şemasına önem verilmiş ve hece ölçüsü kalıbıyla okurla buluşmuştur. Burada Tarancı'nın yaratmak istediği atmosferin kabullenme olduğu için şiir düzeninde de her zamanki kuralların kabullenmesiyle biçimsel ve anlamsal bir denge oluşturulduğu söylenir.

Tarancı'nın ölümü ayrılık olarak yansıttığı şiirlerinde noktalama işaretlerinin fazlalığı ve sözcük seçimleri dikkat çekmektedir. İncelenen iki şiirde de kullanılan sözcükler bir vedanın aktarılması adına bir düzine araç olarak kullanılmıştır. Bunun yanında noktalama işaretlerinin net bitişler ve devamlı eklemelere alan açmış olması Tarancı tarafından bu ayrılığın nete ve kaçılmayacak fakat ayrılıktan da kaybedilecek şeylerin ne kadar çok olduğuunun aktarılması adına uzun uzun bahsedilmesi gereken olgular olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölümün huzur dolu olduğunu belirttiği şiirlerinde ise benzetmeler ve zıtlıklar ön plana çıkar. Şiirlerde ölüm anı ve ölümden sonrası huzur ve sakinlik belirten sözcükler kullanılarak aktarılmıştır. Bunun yanında şiirde biçimsel ve içeriksel yaratılmış olan zıtlıklar Tarancı tarafından ölüm ve huzur olgularının zıtlığının ifade edilmesi adına tercih edilmiştir. Bu iki kavramın bir arada kullanılarak ifade edilmesi içerisinde kullanılan zıtlığın ifade edilmesi adına şiirlerde sözcükler arasında ve biçim-içerik arasında zıtlıklar kurgulanmıştır.

Tarancı'nın kendi düşüncelerini şiirlerinde yer vermenin önemini vurgulayan bir şair olarak duruşundan kaynaklanarak şiirlerinde yer edinen düşüncelerin ölüm hakkında sahip olduğu farklı bakış açıları olduğu söylenir.

VII. KAYNAKÇA

Aykanat, Timuçin. *Bir Şiiri Gösterebilimsel Açıdan Okumak ya da Şeyhi'nin Bir Gazelinin Semiotik Analizi*. 2013. The Journal of Academic Social Science Studies. 2013 (6)3. 991-1008.

Çiçek, İlhami. *Göğekin (Satranç Dersleri)*.1991. Ankara. Çiçek Pazarlama.

Dağtaş, Banu. *Reklamı Okumak*. 2003. Ankara. Ütopya Yayınevi.

Danış, Zeynep Kevser Şerefoglu. *Edebiyatta Ölüm Teması*. 2017. Ölüme Hayat Vermek Semineri, Hazar Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Derneği. <https://www.hazarderneği.org/edebiyatta-olum-temasi/>

Dervişcemaloğlu, Bahar. *Gösterebilim*. 2011. <http://www.ege-edebiyat.org/docs/493.pdf>.

Elyıldırım, Selma ve Er, Ayten. *Cahit Sıtkı Tarancı'nun 'Ölüm I-II ile Otuz Beş Yaş' Şiirleri'nin Gösterebilimsel Çözümlemesi*. 2011. Folklor/Edebiyat. 18 (67) 37-60. Ankara.

Gut, Emine. *Şiire Adanmış Bir Yaşam: Cahit Sıtkı Tarancı'nun Şiirlerinde Otobiyografik İzler*. 2018. Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi, 1(2), 201-216.

Gürel, Nazlı Rana ve Gürel, Zeki. *Eğitim ve Bilim Bakanlığı Makedonya Cumhuriyeti Orta Meslekî Eğitim Okulları için Türk Dili Ve Edebiyatı. II. Sınıf*. 2021. Üsküp.

Korkmaz, Ramazan. *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, 2002. Ankara. Akçağ Yayınları.

Neruda, Pablo. *Yürekteki İspanya*. 2003. İstanbul. Evrensel Basım Yayın.

Sığırcı, İlhami. *Gösterebilim Uygulamaları. Metinleri, Görselleri ve Olayları Okuma*. 2016. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Sönmez, Nesim. *Cahit Sıtkı Tarancı'nun Şiirlerinde Yalnızlık Ve Ölüm Temaları*. 2017. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt: 10 Sayı: 53.

Tarancı, Cahit Sıtkı. *Otuz Beş Yaş :Bütün Şiirleri*. 2023. İstanbul. Can Yayınları.

Tarancı, Cahit Sıtkı. *Ziya'ya Mektuplar (Haz. Hakan Sazyek)*. 2016. İstanbul. Can Yayınları.

Tarancı, Cahit Sıtkı. *Yazılar, Makaleler-Konuşmalar-Yanıtlar; (Haz. Hakan Sazyek)*. 1995. İstanbul. Can Yayınları.

Törenek, Mehmet. *Cahit Sıtkı'nın Kendi Döneminin Şiirine Bakışı*. 2014. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. Aralık. Sayı 53. 63-80.